THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אידישע מאגנאטן ליידן אממייסטנס פון שווערן עקאנאמישן קריזיס אין עסטרייך

(ספּעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון מ. א. טענענבלאט

נאָך דער גרויסער צוזאַמענברוך סכ־נה, וועלכע איז, ווייזט אויס, באַזייטיקט געוואָרן פון דער עסטרייכישער קרעדיט טאָג צו טאָג דורך אַלע צוועלף יאָר זינט אַנשטאַלט, הויבט עס אָן קראַכן און פּלאַצן ביי אַנדערע גאָר אַלטע און הויך אַריסטאָקראַטישע גוואַלדיקע גע־שעפטס אונטערנעמונגען אין עסטרייך. אַ שווערער קריזיס האָט זיך אַריינגעכאַפּט אין דער עסטרייכישער אידישער גע־שעפטס און פינאַנץ ווירטשאַפט. דער קרי־זיס היינט צוזאַמען מיט דעם אַלגעמיי־נעם עקאָנאָמישן וועלט קריזיס, אָבער נאָך מער מיט דער ספּעציעלער ווירט־שאַפטס קאַטאַסטראָפע פון עסטרייך גופא. אַלע שטאַטלעכע פאַקטאָרן פון עסט־רייך און פון די אַרומיקע מלוכות אין מיטל מזרח און דרום אייראָפּע זיינען אין די לעצטע דריי וואָכן פאַרנומען מיט שטילע און ענערגישע אַנשטרענגונגען, צו געפינען אַן אויסוועג פון אַט דעם גע־פערלעכן קריזיס, כדי פאַרהיטן אַ עקאָ־נאָמישע און פינאַנציעלע קאַטאַסטראָפע פון האַלב אייראָפּע.

די עלטסטע און רייכסטע אידישע פיר־מעס זיינען שווער באַרירט פון די דאָזיקע געפאַרן, ווייל דער אויפבוי פון אינדוסט־ריע און פינאַנץ ווירטשאַפט אין אַמאָליקן גרויסן עסטרייך־אונגאַרן ווי אויך ביי די שכנות'דיקע קלענערע לענדער און דורך אידישער אינטעראַציאָנאַלער פאַרמיט־לונג פעאַניקיים. דאָס פאַנאַנדערריסן דע־גרויסע עסטרייך־אונגאַרישע מאָנאַרכיע אין קליינע נאַציאָנאַלע גע־פערידט עקאָנאָמישע איינהייטן מיט איי־נעמע נייע אינדוסטריעס און מיט פילע נייע צאָל נדעניצן האָט דערלאַנגט דעם געשעפטס עקאָנאָמישן קלאַפּ דעם קליינעם און שוואַכן עסטרייך. דאָס נייע עסט־רייך האָט ניט קיין גענוגנדן אָפּזאַץ אויסלאַנד פאַר זיין אַיבער גרויסער אינ־דוסטריעלער פּראָדוקציע. דורך דעם איז דער אידוסטריעלער קריזיס געוואַקסן פון טאָג צו טאָג דורך אַלע צוועלף יאָר זינט דעם פרידנס טראַקטאַט. אַזוי ווי עסט־רייך האָט אַן איינגנטלאַכן פינאַנסירונג אופן פאַר זיין אינדוסטריע, וועלכע קריגט שעפטס אונטערנעמונגען אין עסטרייך. אַ דעם גאַנצן קאַפּיטאַל דירעקט פון די ביינק און די ביינק גליכצייטיק אויף די הויפּט באַאויצער פון די אָקציעס ביי אַלע אינדוסטריעלע אָקציע געזעל־שאַפטן — איז עס אוטאָמאַטיש אַזוי געוואָרן, אַז ביי יעדן צוואַמענברוך אַדער נאָך מער מיט דער ספּעציעלער ווירט־שאַפטס קאַטאַסטראָפע פון עסטרייך גופא. אַלע שטאַטלעכע פאַקטאָרן פון עסט־רייך און פון די אַרומיקע מלוכות אין מיטל מזרח און דרום אייראָפּע זיינען אין די לעצטע דריי וואָכן פאַרנומען מיט שטילע און ענערגישע אַנשטרענגונגען, צו געפינען אַן אויסוועג פון אַט דעם גע־פערלעכן קריזיס, כדי פאַרהיטן אַ עקאָ־נאָמישע און פינאַנציעלע קאַטאַסטראָפע פון האַלב אייראָפּע.

די עלטסטע און רייכסטע אידישע פיר־מעס זיינען שווער באַרירט פון די דאָזיקע געפאַרן, ווייל דער אויפבוי פון אינדוסט־ריע און פינאַנץ ווירטשאַפט אין אַמאָליקן גרויסן עסטרייך־אונגאַרן ווי אויך ביי די שכנות'דיקע קלענערע לענדער און דורך אידישער אינטעראַציאָנאַלער פאַרמיט־לונג פעאַניקיים. דאָס פאַנאַנדערריסן דע־גרויסע עסטרייך־אונגאַרישע מאָנאַרכיע אין קליינע נאַציאָנאַלע געשעפטס אין אַמאָליקן עסטרייך עקאָנאָמישע איינהייטן מיט איי־נעמע נייע אינדוסטריעס און מיט פילע נייע צאָל נדעניצן האָט דערלאַנגט דעם געשעפטס עקאָנאָמישן קלאַפּ דעם קליינעם און שוואַכן עסטרייך. דאָס נייע עסט־רייך האָט ניט קיין גענוגנדן אָפּזאַץ אויסלאַנד פאַר זיין אַיבער גרויסער אינ־דוסטריע. אַזוי ווי עסטרייך האָט אַן אייגנטלאַכן פינאַנסירונג אופן פאַר זיין אינדוסטריע, וועלכע קריגט שעפטס אונטערנעמונגען אין עסטרייך. אַ דעם גאַנצן קאַפּיטאַל דירעקט פון די ביינק און די ביינק גליכצייטיק אויף די הויפּט באַאויצער פון די אָקציעס ביי אַלע אינדוסטריעלע אָקציע געזעל־שאַפטן — איז עס אוטאָמאַטיש אַזוי געוואָרן, אַז ביי יעדן צוואַמענברוך אַדער נאָך מער מיט דער ספּעציעלער האָבן די עסט־רייכישע ביינק פאַרלוירן דאָפּעלט זייער אַלע שטאַטלעכע פאַקטאָרן פון עסט־רייך און פון די אַרומיקע מלוכות אין די פאַבריקן סיי דאָס אָקציע קאַפּיטאַל פון די אינדוסטריעלע געזעלשאַפטן.

איינער האָט מיטגעשלעפּט דעם אַנדערן, ביז דער קריזיס איז אַרויף אַזש אין די העכסטע סטעבליעס פון דער פינאַנציע־לער און ווירטשאַפטלאַכער לייטער אין לאַנד. דערמיט זיינען אַריינגעריסן גע־וואָרן אין קריזיס אויך די פעסטעסטע, זי־כערסטע און עלטסטע אידישע עקאָנאָמי־שע פּאָזיציעס צוזאַמען מיט זייערע פי־דער און באַאויצער ניט בלויז אין עסט־ריך אַליין. דער קריזיס וואַרפט אַריבער זיינע שווערע שאַטנס איבער פילע לענדער און קאַן אַנציען אפילו קיין אַמעריקע. די אידישער אינטעראַציאָנאַלער פאַרמיט־לונג פעאַניקיים. דאָס פאַנאַנדערריסן דע־גרויסע עסטרייך־אונגאַרישע מאָנאַרכיע אין קליינע נאַציאָנאַלע עסטרייך־אונגאַרישע געזעלשאַפטן אויף איין סעסיע פונם קאָנגרעס נאָך דער צווייטער מער, ער איז כסדר "געשטאַרבן" מיט אַ נאַטירלאַכן אָדער אונטאַטירלאַכן טויט, כדי אָבער באַלד צו קומען צוריק צו אַ נייעם און פאַרשטאַרקטן לעבן. — ביז ער איז צום סוף אָנגענומען געוואָרן און שפּעטער אַלץ מער און מער פאַרשאַרפט געוואָרן.

און דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט דעם רעגיסטראַציע ביל אין די פאַראייניקטע שטאַטן, כאָטש מיר האָבן דעם פינאַל נאָך דערווייל ניט דער־גרייכט. סעסיע נאָך סעסיע שלאָגט מען פאַר אַ ביל צו רעגיסטרירן די אויס־לענדער, אָבער ער פאַלט דורך צוליב איין אורזאַך אָדער אַ צווייטער. אויף דער לעצטער סעסיע פון קאָנגרעס האָט שוין דער סענאַט אָנגענומען דעם ביל, אָבער עס איז אים געלונגען אָפּצושרייבן אים הויז, — ווי אין אונזער אייגענעם פאַל, דערפאַר וואָס ס'איז ניט געווען פאַר אים קיין צייט.

אָבער טויט איז ער ניט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, — ניין, זייער ווייט פון דעם. די אַדמיניסטראַציע איז פאַר אַזאַ ביל, און זי וועט זיך באַמי־ען דורכצושטופּן אים אויף אַ שפּעטערדיקער סעסיע. און דערווייל האָט די פּראָפּאַגאַנדע געוווירקט אויפן עולם. און מישיגאַן האָט פאַר זיך דורכגעפירט אַן איינענעם רעגיסטראַציע געזעץ. וועט דער קאַמף אין מישיגאַן קענען דעם ביל דורכפאַלן אין די געריכטן, דאַן איז עס אַזוי גוט ווי זיכער, אַז נאָך אַ פּאָר צענדליק שטאַטן וועלן דורכפירן איינענע רעגיסטראַציע געזעצן, ניט וואַרטנדיק אפילו אויף אַן אַלגעמיינעם רעגיסטראַציע געזעץ פאַרן גאַנצן לאַנד.

די עקשנות מיט וועלכער סענאַטאָר קאַסגרעין קעמפט פאַר זיין רע־גיסטראַציע ביל פאַר קאַנאַדע, און דער שטיצע וואָס ער האָט געקראָגן פאַר אים פון דרויסן, צייגט, אַז ס'איז דאָ אַ שטאַרקער און ענערגישער צד אין קאַנאַדע לטובת דעם ביל. און, מע זיך די צאָל פון די אָנהייבער פון דעם ביל דערווייל זיין זייער קליין, ווייסן מיר שוין, ווי אַן אַקטיווער מינדערהייט קאָן באַוויזן די געזעלשאַפטלאַכע מיינונג, ווען זי האָט די דעמאָגאָגישע לאָזונגען וואָס אַפּעליירן צום המון און ווען זי איז אַ ענערגיש געגנג אויסדויער צו דערפירן דעם קאַמף צו איר ענדגילטיקן ציל.

און דער אומגליק איז, וואָס בעת אַט דער צד איז ענערגיש און אַק־טיוו, און ער האָט די דעמאָגאָגישע לאָזונגען מיט וועלכע ער קאָן באַווירקן דעם המון, איז דער קעגנערישער צד, די פּראָגרעסיווע עלעמענטן אין לאַנד, ניט באַזונדערס פאַראינטערעסירט אין דעם גאַנצן עסק, ווייל ער האָט צו זיי גיט קיין פערזענלאַכע שייכות און ווייל זיי באַגרייפן ניט גענוג דעם גוואַלדיקן שאָדן וואָס דער פּריאָריטעטער פּאַסאָרען סיסטעם פאַר פרעמדע געבאָרענע וועט ברייגגען ניט בלויז צו די פרעמדגעבאָרענע, נאָר צו אַלע איינוואוינער פון לאַנד.

די איינציקע וואָס זיינען די דערקעגן קרבנות פון אַזאַ פּלאַן און וועל־כע זיינען דערפאַר בלויז פאַראינטערעסירט אין דער פּלאַן זאָל קיינמאָל ניט פאַרווירקלאַכט ווערן, זיינען די איינגעוואַנדערטע בירגער, קענען וועמען די גזירה איז געצילט.

זיי טאָרן ניט באַרואיקן זיך מיט דער פאַרזיכערונג, אַז ס'איז "דער־ווייל ניטאָ קיין געפאַר". זיי דאַרפן ניט וואַרטן ביז די געפאַר וועט אָנקלאַפּן אין מיר. נאָר מוזן צוגרייטן זיך צו באַגעגענען זי פונדערווייטנס.

די איינגעוואַנדערטע בירגער זיינען פּאָליטיש ניט גענוג שטאַרק אַז זיי זאָלן מיט זייערע אייגענע כחות קאָנען אָפּווענדן זיך קעגן דער גזירה. זיי דאַרפן צוציען אויף זייער זייט אַלע אַנדערע פּראָגרעסיווע עלעמענטן אין לאַנד, אַז מאַכן עס פאַר זייער אייגענער זאַך, דערוועקנדיק זיי צו אַקטי־ווען און ענערגישן קאַמף פון פינסטערע פון דאָס אַנגענומען געוואָרן און שפּעטער אַלץ מער און מער פאַרשאַרפט געוואָרן.

און דאָס זעלבע איז אויך געווען מיט דעם רעגיסטראַציע ביל אין די פאַראייניקטע שטאַטן, כאָטש מיר האָבן דעם פינאַל נאָך דערווייל ניט דער־גרייכט. סעסיע נאָך סעסיע שלאָגט מען פאַר אַ ביל צו רעגיסטרירן די אויס־לענדער, אָבער ער פאַלט דורך צוליב איין אורזאַך אָדער אַ צווייטער. אויף דער לעצטער סעסיע פון קאָנגרעס האָט שוין דער סענאַט אָנגענומען דעם ביל, אָבער עס איז געלונגען אָפּצושרייבן אים הויז, — ווי אין אונזער אייגענעם פאַל, דערפאַר וואָס ס'איז ניט געווען פאַר אים קיין צייט.

אָבער טויט איז ער ניט אין די פאַראייניקטע שטאַטן, — ניין, זייער ווייט פון דעם. די אַדמיניסטראַציע איז פאַר אַזאַ ביל, און זי וועט זיך באַמי־ען דורכצושטופּן אים אויף אַ שפּעטערדיקער סעסיע. און דערווייל האָט די פּראָפּאַגאַנדע געוווירקט אויפן עולם, און מישיגאַן האָט פאַר זיך דורכגעפירט אַן איינענעם רעגיסטראַציע געזעץ. וועט דער קאַמף אין מישיגאַן קענען דעם ביל דורכפאַלן אין די געריכטן, דאַן איז עס אַזוי גוט ווי זיכער, אַז נאָך אַ פּאָר צענדליק שטאַטן וועלן דורכפירן איינענע רעגיסטראַציע געזעצן, ניט וואַרטנדיק אפילו אויף אַן אַלגעמיינעם רעגיסטראַציע געזעץ פאַרן גאַנצן לאַנד.

די עקשנות מיט וועלכער סענאַטאָר קאַסגרעין קעמפט פאַר זיין רע־גיסטראַציע ביל פאַר קאַנאַדע, און דער שטיצע וואָס ער האָט געקראָגן פאַר אים פון דרויסן, צייגט, אַז ס'איז דאָ אַ שטאַרקער און ענערגישער צד אין קאַנאַדע לטובת דעם ביל. און, מע זיך די צאָל פון די אָנהייבער פון דעם ביל דערווייל זיין זייער קליין, ווייסן מיר שוין, ווי אַן אַקטיווער מינדערהייט קאָן באַוויזן די געזעלשאַפטלאַכע מיינונג, ווען זי האָט די דעמאָגאָגישע לאָזונגען וואָס אַפּעליירן צום המון און ווען זי איז אַ ענערגיש געגנג און האָט געגנג אויסדויער צו דערפירן דעם קאַמף צו איר ענדגילטיקן ציל.

און דער אומגליק איז, וואָס בעת אַט דער צד איז ענערגיש און אַק־טיוו, און ער האָט די דעמאָגאָגישע לאָזונגען מיט וועלכע ער קאָן באַווירקן דעם המון, איז דער קעגנערישער צד, די פּראָגרעסיווע עלעמענטן אין לאַנד, ניט באַזונדערס פאַראינטערעסירט אין דעם גאַנצן עסק, ווייל ער האָט צו זיי גיט קיין פערזענלאַכע שייכות און ווייל זיי באַגרייפן ניט גענוג דעם גוואַלדיקן שאָדן וואָס דער פּריאָריטעטער אַפּאָרען סיסטעם פאַר פרעמדע געבאָרענע וועט ברייגגען ניט בלויז צו די פרעמדגעבאָרענע, נאָר צו אַלע איינוואוינער פון לאַנד.

די איינציקע וואָס זיינען די דערקעגן קרבנות פון אַזאַ פּלאַן און וועל־כע זיינען דערפאַר בלויז פאַראינטערעסירט אין דער פּלאַן זאָל קיינמאָל ניט פאַרווירקלאַכט ווערן, זיינען די איינגעוואַנדערטע בירגער, קענען וועמען די גזירה איז געצילט.

זיי טאָרן ניט באַרואיקן זיך מיט דער פאַרזיכערונג, אַז ס'איז "דער־ווייל ניטאָ קיין געפאַר". זיי דאַרפן ניט וואַרטן ביז די געפאַר וועט אָנקלאַפּן אין מיר. נאָר מוזן צוגרייטן זיך צו באַגעגענען זי פונדערווייטנס.

די איינגעוואַנדערטע בירגער זיינען פּאָליטיש ניט גענוג שטאַרק אַז זיי זאָלן מיט זייערע אייגענע כחות קאָנען אָפּווענדן זיך קעגן דער גזירה. זיי דאַרפן צוציען אויף זייער זייט אַלע אַנדערע פּראָגרעסיווע עלעמענטן אין לאַנד, אַז מאַכן עס פאַר זייער אייגענער זאַך. דערוועקנדיק זיי צו אַקטי־ווען און ענערגישן קאַמף פון פינסטערע פון לאַנד.

די געפאַר איז ניט אַוועק, נאָר זי איז בלויז פאַרבייגעגאַנגען, צו קו־מען צוריק. מיר דאַרפן זיין גרייט צו באַגעגענען זי איידער זי וועט ווערן צו נאָענט. מיר דאַרפן פאַרזיכערן זיך מיט די סימפּאַטיעס און מיטאַרבעט סערשאַפט פון אַלע פּראָגרעסיווע כחות אין לאַנד.

פרייהייט פאַר'ן פינסנייער

דער "ביילאָו" וואָס האָט באַשריינקט די רעכט פון די פוסנייער אין די ווינניפּעגער נאַסן איז גלייך פון אָנהויב געווען זייער אומפּאָפּולער. דער פוסנייער האָט אַזוי אויך גענוג צרות און געפאַרן. און דאָ איז צוגעקומען אַ נייע געפאַר, — די געפאַר פונם פּאָליציסט, וואָס קאָן אים אָפּשטעלן בעת ער זוכט אויסצומיידן די נאַסן געפאַרן אויף זיין אייגענעם שטייגער, און רופן אים אין געריכט.

דער סיגנאַל סיסטעם האָט ניט צוגעגעבן גאָרנישט צו דער זיכער־קייט פון די פוסנייער, — עס איז ניט געפונען געוואָרן קיין מיטל צו פאַרהי־טן זיי פון דער געפאַר פונם פאַרקער וואָס קומט אָן, און דוקא אין דער גרעסטער איילעניש. פון די זייטיקע נאַסן. די לאַנג פונם פוסנייער האָט זיך נאָך פאַרערגערט דערמיט, וואָס די מאַטאָריסטן האָבן איצט געקאָנט פילן אַז זיי מאַנן זיין ווייניקער פאַרזיכטיק, און, צווייטנס, ווייל היטן זיך האָבן זייערעמוטן ניט פון אַ פאַרקער וואָס קומט פון דער זייט, נאָר פון אַ פאַרקער וואָס קומט פון הינטן, און וועלכן זיי קאָנען דערפאַר ניט זעען.

צום כבוד פון אונזערע שטאָט־מאַטעס מוז געזאָגט ווערן, אַז זיי זיי־נען אַלעמאָל גרייט גוט צו מאַכן אַ פעלער וואָס זיי זיינען באַנאַנגען, אויב זיי איבערצייגן זיך אַז דאָס איז אַ פעלער. די "פּאַבליק אינפאָרמאַציאָנס מעטס קאָ־מיטע" האָט שוין אנערקענט דעם פעלער און האָט באַשלאָסן צו רעקאָמענ־דירן צום סיטי קאָונסיל, אַז דער "ביילאָו" וואָס באַשריינקט די פרייהייט פונם פוסנייער זאָל צוריקגעצויגן ווערן אַזוי שנעל ווי מעגלאַך.

דער פאָרשלאָג, האָפן מיר, וועט אָנגענומען ווערן, און דער פוסנייער וועט ווייטער זיין פריי צו רעטן זיך פון די געפאַרן פון פאַרקער אַזוי ווי זיין אייגענער אינסטינקט וועט אים אונטערזאָגן, — און ער וועט זיכער אַזוי אויסמאַכן בעסער.

אַיסרוען און קאַפּוויטיק אין שכנות'דיקע לענדער מיט א"ו

פון י. אייגער

די וואָלן אין עגיפּטן האָבן זיך פאַר־ענדיקט. אייגנטלאַך דאַרף מען זאָגן, אַז טיקע אויסלענדישע קאַרעספּאָנדענטן. ווי די אומרוען האָבן זיך דאָרט פאַרענדיקט, אַז דאָס — צייטווייליק. קיין וואָלן זיי־נען דאָרט כמעט ווי ניט געווען, בלויז אומרוען. דער נאַציאָנאַלער עניפּטישער קאָנגרעס האָט געליינט אַ חרם אויף די וואָלן; דאָס מיינט ניט זאָגן תהלים בשעת יענער ווייל, נאָר טאַקע אַנדערש, אַלע מיטלען, טאַקע שטערן בכח, אפילו פי־זיש, און דעריבער האָבן נעבאַך די עניפּ־טאַנער נעכאַפּט שטאַרקע קלעפּ. מכלו־מרשט פון זייער אייגענער פּאָליציי, נאָר אונטער דער אויפזיכט פון עגנלענדער... יעדער פון די צדדים — די רעגירונג און די אַפּאָזיציע — שריאַן, אַז ער האָט געזיגט, אַז ער האָט באַוואָן אַ גוואַלדיקן נצחון. די רעגירונג באַהויפּטעט, אַז אין די וואָלן האָבן זיך באַטייליגט 65 פּראָ־צענט ווייליער; נאָך מער ווי אין די פרי־ערדיקע וואָלן. די אַפּאָזיציע האַנגען באַ־ווייזן מיט אותות און מופתים, אַז מער זוי פינף פּראָצענט האָבן ניט געוויילט. צוויי־טע אַפּ די צווייטע ווייטע איינע פון די צווייטע עיפּערן געפינען זיך הונדערט מוזיטע, פופצן הונדערט פאַרוואונדעטע אין אַ האַלבן מיליאָן פונם פאַרציכטעט נוטס.

עס פאַרשטייט זיך, אַז מען קאָן ביידע צדדים ניט גלויבן אין מען דאַרף הערן וואָס עס זאָגן זייטיקע מעגשן, וועלכע קאָנען זיין אַביעקטיוו, ווי די ניט־אַראַ־פּעריטן.

בנוגע דער עסטרייכישער קרעדיט אַנ־שטאַלט, וואָס דער שעף פון הויז ראַט־שילד", איז איר פּרעזידענט, איז די סכנה פון ליקווידאַציע שוין אַריבער. די קרע־דיט אַנשטאַלט מיט אירע נאַציאָנאַליזיר־טע שוועסטער ביינק איבער אַלע לענדער פון דער רוסישער גרעניץ אין איראָפּע ביז האָלאַנד און ענגלאַנד וועט אויסהאַלטן דעם קריזיס בשלום און מסתמא אַריבער־גיין אין אַ פעריאָד פון נייעם אויפבלי. אירע גרויסע אָקציע באַאויצער זיינען די ראַטשילדס אין ווין און אין לאָנדאָן צור זאַמען מיט גוואַלדיקע ענגלישע פינאַנצ־טען. ווי אויך קוק, לאָעב עס קאַפּאַניע אין אַמעריקע, איצט האָט אויף די עסט־רייכישע רעגירונג און די עסטרייכישע נאַציאָנאַלע באַנק איבערגענומען אַ גוואַל־דיקע צאָל אָקציעס פון דעם קרעדיט אַנ־שטאַלט. אַריינלייגנדיק אין איר בערך צוואַנציק מיליאָן דאָלאַר נייעם קאַפּי־טאַל, כדי דעקן דעם פאַרלוירענעם סאַנ־קאָ. אויף באַראָן לואיס ראַטשילד האָט אַריינגעלייגט בערך פיר מיט אַ האַלבן מיליאָן דאָלאַר נייעם קאַפּיטאַל פאַר דעם צוועק. דורך דעם האָט די קרעדיט אַנ־שטאַלט אויפגעפרישט פאָלקאָם איר אַמאָ־ליקן אָקציענ־קאַפּיטאַל און נאָך מיט אַן עודף אַריבער. די דעפּעציטן פון אַ פערטל געלט פונם אַלטן אָקציאָן קאַפּיטאַל קאָנען די ראַטשילדס, וואַרבורגס, שיפס און זיי־ערע אינטערעסירטע שותפים ווי ס'איז פאַר־טראָגן. זיי וועלן זיך אַריינברייגגען ביי אַמאָליקן נייעם אויפבלי פונם קרעדיט אַנ־שטאַלט, נאָכדעם ווי זי האָט איצט אָפּ־בלייבן ניט בלויז פאַנס, נאָר טאַקע גאַנץ ערנסט און אויפריכטיק. צי דערפאַר וואָס עס האַנדלט זיך דאָ וועגן קריסטן צי דערפאַר וואָס דאָרט זיינען פראַנצאָי־זען, ניט ענגלענדער . . . אַזוי צו אַזוי, נאָר דער פאַקט איז, אַז די פראַנצויזי־ריסטן פילבי, לאָרענס און ענלאַנדע: באַ־גרינדן פון וועלכע דער דאָזיקער טייל אַרי־ענט אין זיך אַבער אַרויס, וואָלטן זיי דאָס אפילו פאַרמולירט ניט נעקאָנט. און אַזוי אין ניט אַזאַ איינפאַכע ווייס, וואָלטן זיי דאָס נאָכטאָן קאָן קיין אַרגיינעלע, פּאַזי־טיוון זאַך ניט אַרויסקומען. מוז מען זען יעדע באַפעלקערונג, ניט יעדער פאָלק אַזאַ, אַז מאַנדאַטאַריע אין אַפּן אַרא־כישע לענדער איז ניט מער ווי אַ קינ־דער פאַנטאַזיע, אַז אַלס אַזעלכע וועט זי פאַרבלייבן נאָר אויף פיל, פיל דורות, אויב זי איז בכלל ניט אומאַויספירבאַר. אפילו די אירן וועלכע וועלן דאָ נאַרנים דאָס מעגן אַ אַלגעמיינע אַמנעסטיע אַבער אַרויס־טער יאָרן קאָנען זיי אויך ניט. אַזוי אַז די אַלע געפינצלעכע אַרטיקלען פון די אַזוי גערופענע "ברית שלום'ניקעס" וועגן דעם אַנטייל פון די אירן אינם קאַמף און שאַפן פון אַ אַלגעמיינע קאַנפעדעראַ־ציע זיינען בלויז שעלאַכטע פאַטאַמאָרגאַנען. אַזוי אַפּ אַזאַנאַרן אָדער זיך אָדער יענעם. און אַפשר טאַקע ביידע, ווייל די גאַנצע אידייע אין גאַר ניט אין עגנלענדער דער־פינדן, כדי צו פאַרטעמפּן דעם מוח פון די אַראַבער אויף וויפל עס וועט זיך נאָר לאָזן.

דער שכל אַז אַ פּשוט'ער: כל זמן מען קאָן אַפּרדייען דעם קאַפּ מיט שיי־נע וועראַטער, מיט שיינע אידייען אין פאַנ־טאַזיעס און אַזוי אַרום פאַרעפעסטיקן זיך, רעגירן און אויסנוצן אַלץ לטובת דער ברי־מישער אימפּעריע, לטובת דעם ענגלישן פאָלק — פאַר וואָס זאָל מען דאָס ניט טאָן? צו וואָס שוין באַנוצן שאַרפערע מיטלען, וועלכע ווירקן טאַקע פאַרעסט און זיכער, וועגן מען קאָן נאָך פאַרשלאָפן מיט קינדער משעשים? קיינער קאָן דאָך ניט צוויי־פּלען אין דעם, אַז ענגלאַנד וועט קיינמאָל ניט דערלאָזן אַז עס זאָל פאַר־ווירקלאַכט ווערן אַ קאַנפעדעראַציע פון אַלע אַראַבישע לענדער, און איצט קאָן מען שוין פאַרשטיין דעם ווירקלאַכן ווערט פון דער אידייע, וואָס ענגלאַנד זעלבסט פּראָפּאַגאַנדירט זי אַן נוצט זי אויס פאַר פאַרשיידענע צוועקן. אַט וויל זי זי לעצ־טע יאָרן פאַנגען דאָס איינציקע אומאַפּ־הייניקיק אַראַבישע לאַנד — יעמען און שיקט אַלע מאָל אַנדערע "טורבאַן־דיפּלאָ־מאַטן" צו פאַרנאַרן דעם "אימאַט" (קעניג פון יעמען) אין דער נעץ פון דער אַראַבי־שער קאָנפעדעראַציע.

וואָס אַנבאַלאַנגט יעמען האָט ענגלאַנד שוין אויסגענוצט אַלערליי מיטלען, זי איז גענאַנגען מיט גוטן און מיט בייזן, און ביז איצט האָט זיך דער "איטאַט" ניט גערוקט. אויף אַלע בעסטע פאַרשלאָגן, אַף אַלע גאַלדענע בערג, וואָס ענגלאַנד זאָגט אים צו, ענטפערט ער אַלץ ניין, מאָרא האַבנדיק אויסשטרעקן אַ פינגער, מען זאָל אים ניט אַריינכאַפּן די גאַנצע האַנט. לעצטנס זיינען ווידער געפאָרן קיין קאַנאַ (הויפּטשטאַט פון יעמען) עס־לאַכע "טורבאַן דיפּלאָמאַטן" פון מעסאָ־פּאָטאַמיע, כדי צו שליסן אַ פריינטלאַכן אָפּמאַך; ווי זי האָט געשלאָגן מיט די דאָזיקע באַשטאַביטן. אָבער דער אַמתּ'ער צוועק פון דער דאָזיקער שליחות איז צו ציען דעם יעמעניטישן אימאַם צו אַן אַראַבי־שער קאָנפעדעראַציע. זאָל זיך אים נאָר צלוסטן וועט שוין ווייטער אַלץ רעכט זיין. זאָל ער נאָר זאָגן אַ קליינעם "יאָ" און מען וועט אים באַלד געבן פון פויגל־מילך, וואָס דאָס האַרץ גלוסט נאָר: אַ פאַרלאָ־מענט, אַן ענגלישן קאָמיסאַר, ענגלישע זשאַנדאַרמען אין פּלאַ מאַשינען . . . און אַפילו ענגלענדער פון מאַהאַמאַטנישן גלויבן, ווייל דאָס איז אויך איינער פון די מיטלען פון ענגלענדער — בייטן דעם גלויבן, איבערגיין אין איסלאַם, אַבי דער־גרייכן דעם ציל.

פאָלקאָמענע קאָנסאָלידאַציע פונם קרע־דיט אַנשטאַלט מיט אירע שוועסטער אַנ־שטאַלטן אין איראָפּע.

דערווייל דערפילן דעם קריזיס די קלע־נערע און ווייניקער מעכטיקע אידישע אונ־טערנעמונגען. אַז מען האַלט ביים ראַטע־ווען דאָס האַרץ, האָט מען ניט קיין צייט און קיין געדולד היילן אפילו זייער שווערע וואונדן אויף אַ האַנט אָדער אויף אַ פוס. מען שניידט אוועק גאַנצע איב־ריס, אַבי דערהאַלטן דאָס האַרץ און דאָס גענעהרן ביים לעבן. האָבן טאַקע שוין אַנ־געהויבן ברענען און אַראָפּאַלן מעכטיקע שע גענעראַלן אין לאַטעס פון אידיש עקאָנאָמי־שע גענעדיקע אין עסטרייך. אויפן צור־זאַמענברוך פון מיטעלערע און קלענערע אונטערנעמונגען און אויפן זעלבסטמאָרד פון זייערע באַזיצער קוקט מען זיך כמעט ניט מער אַרום. דאָס פייער כאַפּט זיך אַרויף כסדר העכער און עס ברענען שוין די אויבערשטע עטאַזשן אונטערן דאַך. איינע פון די עלטסטע און אַריסטאָקראַ־טישסטע אידישע באַנק הויז אין ווין — דאָס פּריוואַטע גרויסע באַנק הויז אור־שפּיץ, ליבען ענד קאָ., — איז חרוב גע־וואָרן און מוז ליקווידירט ווערן מיט דרייגנדע פאַרפליכטונגען פון פינף און דרייסיק מיליאָן שילינג, אַ פריישע מת אויף פינף מיליאָן דאָלאַר וועלכער וועט מיטשלעפּן ווער ווייסט וויפל פרישע גע־שעפטן און אונטערנעמונגען.

די אַריסטאָקראַטישע אידישע אויפשפּיץ און ליבען זיינען עלטער פאַר די ראַט־שילדס. די באַנק פון שמואל אויפשפּיץ (אַ אַלטע אידישע גביר'ישע אידישע משפּ־חה פון מעהרען) שטייט שוין זייניק יאָר אויפן ווינער פּלאַץ. גוואַלדיקע לאַנד־ניטער, צוקער פאַבריקן, ראַפינעריעס און אַמאָל באַנקעס, אַלץ אַלץ אויפן אויפשטאַנד. אַבער דער אַמתּ'ער שוועסטער אַנ־שטאַלטן אין אייראָפּע.

דערווייל דערפילן דעם קריזיס די קלע־נערע און ווייניקער מעכטיקע אידישע אונ־טערנעמונגען. אַז מען האַלט ביים ראַטע־ווען דאָס האַרץ, האָט מען ניט קיין צייט און קיין געדולד היילן אפילו זייער שווערע וואונדן אויף אַ האַנט אָדער אויף אַ פוס. מען שניידט אוועק גאַנצע איב־ריס, אַבי דערהאַלטן דאָס האַרץ און דאָס גענעהרן ביים לעבן. האָבן טאַקע שוין אַנ־געהויבן ברענען און אַראָפּאַלן מעכטיקע שוועסטערן אין אַראָפּאַלן מעכטיקע מעצענאַטן און באַזיצער פון איינענע קונסט גאַלעריעס און פון באַרימטע פאַ־לאַצן אין עסטרייך און אין אַנדערע לענ־דער. דר. לודוויג שולער (אַ איידיס פונם באַרימטן ריכטער פאַן טויסינג, וועלכער איז געווען דעם קאַיזערס גובערנאַטאָר און איינער פון די גרעסטע פינאַנץ זשע־נים אין דער וועלט) האָט תּיכף באַ־נאַנגען זעלבסטמאָרד, אַריינגעגאַנגען אין דונאַי און זיך אין וואַסער דערשאָסן. זיין ברודער שולער איז שוין קיין איד ניט, ער איז סלעקציאָנסשעף אין די צוויי וויכ־טיקסטע מיניסטעריאָומס, דער פאַקטישער אויסערן מיניסטער פון עסטרייך. ווידער סטעפאַן פאַן אויפשפּיץ איז פון זיין זעלבסט מאָרד געראַטעוועט געוואָרן אין דעם לעצ־טען מאָמענט, מען האָט אים געכאַפּט ביים אַריינשפּרינגען אין ווינער דונאַי. דאָס גוואַלדיקע פאַרמעגן פון אַלע אין פאַרגיכטעט געוואָרן, די איבערגעבליבענע שותפים גיבן אויעך זייער פּריוואַט פאַר־מעגן כדי באַצאָלן די חובות און וועלן מסתמא שפּעטער פאַרעדיקן מיט אַ נע־ווען ניט פאַרלאָרן אויבן.

איך וויל דאָ אַ קליין שריי־בן אַ פּאָר וואָרטן אַרויסרופן אַ נייע אַנ־לייכטערונג אין דער אַלגעמיינער "פּ־לויטע אויפסטאַנד" אין אַ בלויז אויפמערקזאַם מאַ־זאָכן דאָרט.

דאָס אַרטיקל פונם כ. איסט ב. ריווקין "די ק־אידישן וואָרט", איז געשריבן אין דער קאַנפעדעראַציע. עס וועט ניט פאַרלאָרן אוין קאַנפעדעראַציע. ווייל אַלע טענות זיינען נישט פאַר־אַלע איז געבליבן ווי — אַלע איז שונדעוועטע אידישע "פּ־זשורנאַליסטן און בעלעבאַטים דאָרט געלייסטן אַן אַרויסגעלאָזן אַן אַרטיקל פון אַ אַנדערן אַנ־אַנדערן אַנ־אַנדערן אַנ־